

σιεύτηκε την Κεριακή στους «Καιρούς»), Έκαμα και πρόποση.

— Τοῦ χρόνου νάνταμωθοῦμε ξανά στὴν Ὀλυμπία ἀδερφωμένοι μαλλιαροὶ καὶ κουρεμένοι!

Καὶ χωριστήκαμε σὺν καλοὶ φίλοι. Αὐτὸ εἶταν ἔλο. Ποῦ ἢ συνωμοσία καὶ ποῦ τὰ ὄνειρα ποῦ εἶδε τὸ «Σκρίπ» κι ἔ κ. Κουλομπάκης!

Δ. Π. ΤΑΙ ΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΙΔΑ.-, ΟΣΟΙ ΖΩΝΤΑΝΟΙ".-ΚΕΦΑΛ. ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ „ΤΟ ΑΙΩΝΙΟ ΔΙΑΒΑ“

Βγήκε τὸ καινούριο βιβλίον τοῦ Ἰδα. Τὸ φυλλομετρῶ καὶ τὸ χαίρομαι γιὰ τὴν ὥρα μονάχα μὲ τὰ μάτια. Δὲν τὸ διάβασα ἀκόμη συστηματικῶς. Σκορπίες σελίδες του μοναχὰ δῶ καὶ κεῖ. Ἡ ἀφιέρωσή του μὲ κατασυνκίνησε. Μοῦ θύμησε τὸν ἀξέχαστο Περικλῆ Γιαννόπουλο. «Ἀφιερώνεται ἑνὸς νέου ποῦ ἂν καὶ ἡ ψυχὴ του εἶτανε φωτεινὴ, ἀπὸ ζωικὴ ἀδυναμία βιάστηκε νὰ πεθάνει». Διάβασα κ' ἕνα κομμάτι, τὸ «Δημοτικισμὸς», ποῦ δημοσιεύτηκε τὶς προάλλες στὸ «Νουμά». Πρώτιστα καὶ τὸν κ. Παύλη κι ἄλλους ποῦ τὸ διαβάσανε. Σὲ ὅλους ἄρεσε, ὅπως καὶ σὲ μένα. Διάβασα καὶ τὸ στεγνὸ του κεφάλαιο. «Τὸ Αἰώνιο Διάβα». Ἐκεῖ βόηκα τὸν ἴδιο τὸν Ἰδα.

Ἔσκυπα πρὸς τὴν ψυχὴ μου
σὺ στὴν ἄκρη πηγαδιῶ....

Πρὶν τὸ γράψω αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ὁ Ἰδας θὰ σιγοῖπε τοὺς στίχους τοῦ Ποιητῆ, θάσκυπε πρὸς τὴν ψυχὴ του κι ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς τὰ γαλανὰ ὀββαλε τὸ ξετίμητο αὐτὸ μαργαριτάρι.

Ὅταν καλοδιαβάσω τὸ βιβλίον, ἴσως σὺς μπιστευτῶ σὲ τοῦτες δῶ τὶς στίχες τῆς γνώμης μου. Σήμερα οὐκ ἔτι νὰ χαρῆτε τὸ στεγνὸ του κεφάλαιο.

ΙΣΙΟΝΑΣ

ΤΟ ΑΙΩΝΙΟ ΔΙΑΒΑ

Καὶ ἐνῶ ὁ Ἀλέξης ἔδειχνε μὲ τὶς πράξεις του πὼς κάθε φοροσύνη τῆ σιχαίνεται καὶ τὴν ἀρνιέται καὶ κάθε ζωντανάδα τὴν ἀγαπάει καὶ τὴ χαίρεται, καὶ ἐνῶ ἔλεγε πὼς οἱ δὲχως φωτὰ καὶ χωρὶς φῶς ἄνθρωποι πρέπει νὰ σκοτόγονται γιὰ νὰ λείπουν ἀπὸ τὴ μέση, ἔμαθε πὼς σκοτώθηκε μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι ἕνας φίλος του στὴν Ἀθήνα, καὶ παραγμένος ρώτησε: — «Μὰ γιὰτὶ νὰ πεθαίνουν οἱ ζωντανοί; Γιατὶ νὰ χάνονται ἐκεῖνοι οἱ λιγιστοὶ ποῦ εἶναι ἔλο φῶς, φωτὰ καὶ ζέστη; Γιατὶ νὰ ποθοῦν τὸ θάνατο; Γιατὶ νὰ μεθοῦν ἀπὸ τὴν πνοή του; Γιατὶ νὰ τρέχουν, γιὰτὶ νὰ βιάζονται κατὰ τὸ χαμό τους;»

Σὺν κἀνι ρυθμοὶ βαρύτατοι ἀνάδρυσαν κυματιστοὶ ἀπὸ τὰ βῆθη τὰ ἀπόμακρα τῆς ψυχῆς του, ἔτσι:

Γι' αὐτοῦς, τοὺς λιγιστοῦς, ἡ ζωὴ δὲν εἶναι τί-

ποτε, παίζουσι μαζί της καὶ δὲν τὴ λογαριάζουσι γιὰτὶ ἄλλοῦ ἔχουσι τὸ νοῦ τους, καὶ ἡ φωτιὰ ποῦ εἶναι μέσα τους θέλει νὰ καοῦν.

Μὰ τοὺς ἄλλους ἴμοιους του, γιὰτὶ ἐκεῖνος ποῦ βιάζεται νὰ φύγει ἀπὸ τὴ ζωὴ, τοὺς ἀφήνει μόνους νὰ φορτωθοῦν τὰ βάρη ἔλα ποῦ μαζί του βαστοῦσαν; — Ὁ Καρυάτιδες ποῦ χάσατε τὴν ἀδελφή σας τὴν Ἰσάξια — πὶδ δύσκολη, πὶδ βαρειά, πὶδ ἄχαρη γίνεται ἡ ξεχωριστὴ δουλειὰ ποῦ πήραν ἀπάνω τους οἱ λιγιστοὶ, ποῦ τοὺς μεθάει καὶ αὐτοῦς τοῦ θανάτου ἡ πνοὴ μὰ ἀποφάσισαν νὰ ζήσουν γιὰ νὰ βαστάξουν ὡς στὸ τέλος ἐκεῖνα ποῦ θεληματικὰ φορτώθηκαν.

Ἄσχετοι ἀπὸ τὶς πράξεις τους, ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἀνοῦσαι, σὰχλοι καὶ μέτριοι τοὺς περιτριγυρίζουσι, ἐρωτεύονται κι αὐτοὶ τὸ θάνατο καὶ βία τρελλὴ τοὺς σέρνει κατὰ κειθε. Ὅμως θὰ νικήσουν τὴν ἀηδία ποῦ τοὺς παίρνει καί, μέσ' στὸ πρόστυχο παζάρι, θὰ ζήσουν.

Ἰδα τὰ μεγάλα δέντρα ποῦ πρέπει νὰ κάμουν τὸν καιρὸ τους, δὲχως ἀνυπομονησία καὶ βία περιμένουν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀνοίξουν, νὰ φυτρώσουν, νὰ ζουντώσουν, νὰ ὑψωθοῦν, νὰ θεριέφουν, νὰ συμμαζώχτουσι, νὰ μαραθοῦν. Νὰ σκοτωθοῦν μοναχοὶ τους δὲν εἶναι ἀνάγκη. Ἢ ἔλθει μόνος του ὁ θάνατος νὰ τοὺς πάρει, δὲν μπορεῖ νὰ ἀργήσει. Ὅμως, ἔτσι κι ἂν πηγαίνουν, στὰ ταξίδια τους, μαζί τους παίρνουν καὶ λίγο θάνατο.

Ἡ σκέψη τῶν λιγιστῶν, ποῦ μόνον μέσα στὴν ἀνθρωπότητα ἀξίζουν κάτι, σχετικὰ μὲ τὶς μεγάλες μάξες, μπορεῖ νὰ χαράξει ἐπάπειρο νέους φιλοσοφικοὺς δρόμους καὶ νὰ γεννοβολᾷ νέες ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ δύναται καλὰ καλὰ νὰ τὴν παρακολουθεῖ τὴ σκέψη αὐτῆ τῶν ἐξαιρετικῶν ἢ μεγάλῃ μάξᾳ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἔτσι οἱ λιγιστοὶ δὲ θὰ πᾶψουν ποτὲ νὰ ἀλλάξουν τὰ ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότη-τας, χωρὶς ποτὲ νὰ τοὺς μοιάσουν οἱ πολλοὶ ἔσο καὶ νὰ γίνονται διαφορετικοὶ ἀπὸ τὸν πρωτὶνὸ ἑαυτὸ τους.

Ὅποιος τὸ ἔχει μέσα του νὰ μπορεῖ, θελητὰ ἢ ἄθελα νὰ ἐπηρεάζει τὴ μεγάλη μάξᾳ, ἢ πᾶσι πρῶτα νὰ σταθεῖ στὸ ἐπίπεδόν τῆς, ἢ ἢ χωθεῖ ὡς στὸ λαϊμὸ μέσα στὰ τρεχούμενα ἰδανικὰ τῆς, καὶ ἀπὸ κει θὰ πασώσει νὰ τὴν τράβῃξει κατὰ τὸ δικό του τὸ καινούριο ἰδανικόν. Μὰ γιὰ νὰ πετύχει — ἂν θέλει τὴν ἐπιτυχία — πρέπει νὰ μὴν ἀπομακρύνεται στὰ μάτια τῆς πολὺ ἀπότομα ἀπὸ τὰ ἰδανικὰ τῆς μεγάλης μάξας. Ἔτσι καὶ τὸ ἔθνικὸ ἰδανικόν μπορεῖ νὰ γίνῃ, στὰ χέρια ἑνὸς ἐξαιρετικοῦ, ὄργανο γι' ἄλλους σκοποῦς, καὶ γιὰ τὸ ἀνέβασμα τῶν πολλῶν σ' ἄλλο ἠθικὸ ἐπίπεδο καὶ γιὰ τὸ λαγάρισμα λίγων καὶ ἐξαιρετικῶν ποῦ μόνον ἀξίζουν.

Δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητῃ ἡ μεγάλη μάξᾳ τῶν

ἀνθρώπων, ἀφοῦ σ' αὐτὴν ἐπάνω ριζώνουν καὶ ἀκουμπουν καὶ δυναμόνουν καὶ ἀκονίζονται καὶ ἀπὸ μέσα της ξεχωρίζονται τὰ μεγάλα άτομα, οἱ διαλεχτοί, ποὺ δὲν εἶναι οὐρανοκατέβητα πουλιὰ μὰ ἀνθὸς τῆς ἀνθρωποσύνης. Ὅποιοι ὅμως εἶναι ἀπὸ κείνους ποὺ πλάθουν ἰδανικά, ὅποιος εἶναι δημιουργὸς εἰδώλων, καὶ χαράχτης δρόμων, καὶ νομοθέτης, θὰ ἔχη τὴν πεποίθηση πὼς δὲν ἀλλάζει καὶ πολὺ σὲ κανέναν καιρὸ καὶ σὲ κανέναν τόπο ἢ μεγάλη μάζα τῶν ἀνθρώπων, ὁ αἰώνιος Κάλιμπαν, καὶ μόνο γὰρ νὰ τὴ συναρπάξουν οἱ ἐξαιρετικοί, γι' αὐτὸ ἀξίζει.

Μήπως τὸ νὰ προχωρεῖ ὁ νοῦς αὐτοῦ τοῦ ἐξαιρετικοῦ σὲ κόσμους νέους ἀγνωστούς καὶ νὰ ἀφήνει πίσω του τὴ μεγάλη μάζα τῶν ἀνθρώπων, ἢ νὰ προβαίνει ξέχωρά τους ἀπ' ἄλλο μονοπάτι, μήπως αὐτὸ ἐλαττώνει τὴν ἀξία τοῦ μεγάλου δρόμου μὲ τὰ τρεχούμενα ἰδανικά του; Κάθε ἄλλο.

Κι αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ξεχωρίζει καὶ τὰ βλέπει πὼς εἶναι ἰδανικά τῆς μεγάλης μάζας. Ὅσο ζεῖ μοναχικὸς μὲ τὴ σκέψη του, δὲν τὰ λογαριάζει παρὰ ἀντικειμενικά, μὲ τὴν ἀξία ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν μέσα στὶς κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅταν κατεβεῖ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ νοιώσει τὴν ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐπηρεάσει, τότε ἀλλάζει ψυχολογία ὁ ἴδιος, παίρνοντας τὴν ψυχολογία τῆς μεγάλης μάζας, δὲ λησμονεῖ ὅμως ποτέ του πὼς δὲ θὰ ἀφομοιωθεῖ. Θὰ κρατήσει τὸν ἑαυτὸ του ἀκέραιο, καὶ κλειέται πιὸ σφιχτὰ μέσα του, καὶ μὲ τὴ διαφορά του, μ' αὐτὴν θὰ ἐπηρεάσει τοὺς ἀνθρώπους.

Γιὰ νὰ προτιμᾷ ὁ ξεχωριστὸς τὴ φιλοσοφία τῆ δική του ἀπὸ τὰ ἀφιλοσόφητα—ὄχι ὅμως καὶ ἀστήρικτα—ἰδανικά τοῦ λαοῦ, μήπως τοῦτο πάει νὰ πεῖ πὼς ἡ φιλοσοφία του εἶναι καλλίτερη; Αὐτὸς τὴν προτιμᾷ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ δὲν ἀποκλείει γιὰ τὸ λαὸ τὴν ἀξία τοῦ ἰδανικοῦ του λαοῦ. Ὁ καθένας φτειάνει ἕπως μπορεῖ τὴ φιλοσοφία του καὶ τὰ ἰδανικά του γιὰ νὰ ζήσει ἢ καὶ νὰ νικήσει.

Ὁ ξεχωριστὸς **νομοθετεῖ**, μὲ τὶς περισσότερες φορές γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ὁμοίους του, τοὺς λιγιστούς. Ὅστε θέλει νὰ γίνεταί ὁ νόμος ὁ δικὸς του γενικὸς κανόνας, γιατί εἶναι περήφανος. Τὶς δικές του πράξεις τις κάνει θεωρίες γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τοὺς λίγους διαλεχτούς, ὄχι γενικὴ θεωρία. Αὐτὸς παίρνει τὰ δικαιώματα ποὺ τοῦ ἀρέσουν ἢ τοῦ ταιριάζουν, μὰ δὲν ἀξίζει νὰ δίνει τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ στοὺς ἄλλους ἄλους, γιατί ὅλοι δὲν εἶναι ἀξιοὶ τὰ δικὰ του δικαιώματα νὰ χαίρονται.

Οἱ ἀνθρωποὶ τὸν ἐξαιρετικὸ, ποὺ δὲν τότε γνωρίζουν, τὸν βλέπουν ὡς ὁμοίους καὶ ὁλοένα τὸν τραδοῦν κατὰ τὸν κάμπο τους, γιὰ νὰ τὸν ἰσοπεδώσουν. Τοῦ ἐρίζουν μάλιστα καὶ θέση στὴν κωμωδία

τῶν κοινωνιῶν. Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀφομοιωθεῖ μὲ τὴ θέση αὐτὴ, ξεφεύγει ἀπὸ παντοῦ, γιατί εἶναι πλατύτερος ἀπὸ τὴ θέση του.

Καὶ μπαίνει ὁ ἐξαιρετικὸς στὸ χορὸ τους εἴτε ἀπὸ ἀδυναμία εἴτε ἀπὸ δύναμη. Τὸ τρίψιμο μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔταν εἶναι ἀδύνατος τὸν πειράζει καὶ λαχταρᾷ τὴν ἐλευθερίαν του στὴν ἐρημιὰ τῶν βουνῶν του ἢ τῶν κάμπων του, γιατί κι αὐτὸς δὲ βρίσκεται πάντα ψηλὰ σὲ κορυφοῦνια. Μὰ σὰν εἶναι δυνατὸς τίποτε δὲν τὸν πειράζει, ἀντικρούζει τοὺς ἀνθρώπους σὰ μύγες καὶ χτυπάει δεξιά καὶ ἀριστερὰ δεσπότης, δημιουργὸς καὶ νομοθέτης.

Ὅταν ἔχει τὴ δύναμη νὰ εἶναι περήφανος, νικητῆς καὶ τύραννός τους, τότε μόνον ἀξίζει: νὰ μένει μέσα στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ πάλι ἔπειτα νὰ βγαίνει ἀπὸ τὶς κοινωνίες τους ἀκέραιος, καθάριος καὶ ἐλεύτερος. Περνάει καὶ ἀπὸ βούρκους καὶ ἀπὸ λάσπες ποὺ αὐτὸν δὲν τὸν λερώνουν.

Μὲ τὴν ὑποκρισία του τὴν καθημερινή, δὲ θὰ καταντήσῃ τέτοιος ποὺ νὰ μὴν ξέρεῖ πιὰ καλὰ καλὰ τί εἶναι δικό του καὶ τί τῆς κοινωνίας του. Μὰ μήπως μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῆ πὼς ὅσο δυνατὸς καὶ νὰ εἶναι θὰ καταφέρει νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση, τῆς τριγυριστῆς του; Γιατί τάχα ἀντὶ νὰ τὴν πολεμᾷ, νὰ μὴν παντρεύεται μὲ τὴν κοινωνία του, γιὰ νὰ καταντήσῃ ἔτσι νὰ μὴ διακρίνει πιὰ τὰ δικὰ του ἀπὸ τὰ δικὰ τῆς, καὶ νὰ ἔχει τὴν ἴσυχίαν του; Δὲν παντρεύεται μὲ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων γιατί δὲν τὴν ἀγαπᾷ, καὶ γάμο συμφερωντολογικὸς δὲν μπορεῖ νὰ κάμει.

Γι' αὐτὸν οὐδὲ κατάστασες ὑπάρχουν, ἢ **νικητῆς** ἢ **μοναχός**. Τρίτη, δὲ διακρίνει ἄλλη παρὰ τὸ **θάνατο**, γιατί **πρόβατο** στὸ κοπάδι τῶν ἀνθρώπων δὲν τοῦ δόθηκε νὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸς. Εἴτε στὴν ἐρημιὰ του εἴτε στὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων βρίσκεται, ἀπομένει πάντα μόνος.

Καὶ ὁ θάνατος θὰ ἔρθῃ στὸν καιρὸ του. Δὲ θὰ φοβηθεῖ ὁ ἐξαιρετικὸς νὰ παῖξῃ τὴ ζωὴ του τολμηρὰ, νὰ σκορπίσῃ τὰ πλοῦτη του, νὰ ἀποκαεῖ. Ὁλοένα αὐτὸ κάνει, ἀλλὰ καὶ δὲ θὰ σκοτωθεῖ ποτέ μὲ τὸ χέρι του. Ἄς ἔρθουν ἄλλοι νὰ τὸν σκοτώσουν. Μὰ ὁ Χάρος ἂς ἔρθῃ σὲ ὅρα πλοῦτου τῆς ψυχῆς του, σὲ ὅρα μουσικῆ, καὶ ὄχι σὲ ὅρα φτώχειας καὶ κακομοιριᾶς. Ἐἶνα μονάχα θάνατος καταλαβαίνει ὁμορφος, τὸ θάνατος τοῦ πολεμιστῆ ἐπάνω στὴ μάχη.

Δὲν πιάνει δεσμούς μὲ τοὺς κύκλους τῶν ἀνθρώπων. Μπαίνει εὐκολα καὶ βγαίνει πάλι: ὅσο εὐκολα καὶ ἐλεύτερα μπήκε. Ἀπὸ παντοῦ ξεφεύγει γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει **μαζὺ** μὲ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε καὶ νὰ **καθῆσῃ** ἀνάμεσά τους, μόλις μπορεῖ καὶ

στέκεται ἔρθος λιγάκι ἀναμεταξύ τους. Στέκεται και ὕστερα προβαίνει πάλι.

(Οἱ ἄνθρωποι, ὅταν εἶναι ἀνάμεσά τους, τὸν κρίνουν, και τὸν κρίνουν ἀπὸ κείνα πού γι' αὐτὸν δὲν ἔχουν σημασία, ἀπὸ τίς πράξεις του και προπάντων τίς μικρὲς και τίς καθημερινές, και ἀπὸ τὰ φερσίματά του. Τὰ κρυμένα δράματά του, οἱ ἄνθρωποι, ταπεινοὶ και τυφλοὶ, δὲν τὰ βλέπουν, και μιλῶν ἔφαρνα γιὰ ἓνα λόγο πού ζεστόμισε ἄσκεφτος μιὰ μέρα — ἄσκεφτος γιατί στοχάζουνταν ἴσως ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὰ δράματά του τὰ κρυμένα, τίς ἀμφιβολίες του γιὰ τὴ μεγαλοσύνη του. Τὸν κρίνουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά του γιατί μὲ τὴν ἐπιφάνειά του τοὺς σπρώχνει, τοὺς τραντάζει, τοὺς στραπατσάρει, τοὺς συντάζει, τοὺς διώχνει, τοὺς συναρπάζει, τοὺς διασκεδάζει, ἢ τοὺς κάνει και τὸν βαρυσούνται.

Και ἐνῶ γελά, σέρνει αὐτὸς μέσα του τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου πού αὐτὴ εἶναι τὸ κεντρὶ τῆς ζωῆς του Ἄς τὴν κυτᾶζει πάντα γιὰ νὰ θυμᾶται πὼς αὐτὸς δὲν εἶνε αἰώνιος, και νὰ ξεχωρίζει διάφανα ποιὰ εἶναι τὰ αἰώνια πράματα. Ἡ εἰκόνα τοῦ θανάτου τὸν γεμίζει αἰωνιότητα.

Ταξιδιώτης, διαδαστᾶρης μέσα στοὺς ἀνθρώπους και στὰ πράματα, ζεῖ μὲ τὴν αἴσθησι, πὼς περνᾶ. Περνάει μέσα στὸν καιρὸ, περνᾶει ἀπὸ τόπους πού δὲν εἶναι τὸ λιμάνι πού θὰ ἀράξει, γιατί ἀραξοδόλι δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν, περνᾶ και γνωρίζει τὰ ἀγνωστα, και ποθεῖ τότε κι ἄλλα νὰ γνωρίσει, γιατί ἢ αἰώνια δέψα τῆς γνώσης τὸν κατέχει.

Ἐκείνο πού κάθε στιγμή κάνει, ἐκείνο μονάχα δὲν εἶναι αἰώνιο. Αἰωνιότητα εἶναι τὸ αἰώνιο διάβα ἀπὸ τόπους και χρόνους πού δὲν εἶναι δικοὶ του. Ὀλοένα περνᾶ, και περνώντας βλέπει, μὰ δὲν εἶναι μόνο θεατῆς και περνώντας δημιουργεῖ, και μὲ τίποτε δὲν ἀφομοιώνεται περισσότερο παρὰ ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ τὸ καταλάβει, και δὲ γίνεται παντοτινὰ ἓνα μὲ τίποτε ἀπὸ κείνα πού περνᾶ και εἶναι αἰώνια προσωρινὰ του. Πάντα ξένος, ἐρημοσπίτης, δίχως σταθμὸ και δίχως λιμάνι ποτέ. Ποῦ νὰ ἐγκατασταθεῖ και γιατί;

Σπίτι του εἶναι τὸ ταξίδι του και τὸ πέρασμα του μέσα στὸ χρόνο ἀπὸ τόπους και ἄλλους τόπους. Μὲ τὸ καρδί του πού δὲν ἀποζητᾶ λιμιώνες νὰ ρίξει τὴν ἄγκυρά του, περνᾶει ἀπὸ κάτι γιாலὺς ψηλοὺς ξεροὺς και κίτρινους και εἶναι σὰ μεσημέρι ἢ ἡδονὴ μέσα του, κυτᾶζει ἀπὸ πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού κάθονται ἀντίκρου του και σμίγει μὲ τὴ φύση. Και ὕστερα περνᾶει ἀνάμεσα στὰ νησιὰ πού εἶναι σὰ σταθμοὶ τοῦ χρόνου. Και ἔπειτα ἀνεβαίνει στὰ βουνὰ και χάνεται στὰ δάση τὰ παρθένα, τὰ ἀξεδιάλυτα, και κατεβαίνει ἀπὸ κεῖ στοὺς κάμπους

πού τοὺς δέρνει ἢ ξερατᾶ και τὸ λιπαύρι. Και τότε βουτᾶει στὰ βάθια τῶν νερῶν τῶν παγωμένων, και πάλι βγαίνει και διαβαίνει και προβαίνει. Τέτοις εἶναι τὸ δικό του τὸ σπίτι.

Τὴν ὄρα πού σκοτεινιάζει ἢ μέρα περπατεῖ στὶς πολιτείες σὲ κάτι συνοικίες μακρινές και μιὰ λύπη ἀναδύζει σὰν ἀπὸ βρύση πλούσια και τὸν πλημμυρίζει μὲ τὰ κύματά της. Εἶναι μόνος και εἶναι αἰώνιος. Τίποτε ἀνθρώπινο δὲν τὸν πειράζει γιατί τὰ κύματα τῆς αἰωνιότητος πού ἀναδύζονται ἀπὸ τὰ βάθη τὰ ἀγνώριστα τῆς ψυχῆς του, τόσο ἐρμητικά βγαίνουν πού σκεπάζουν τὰ πράματα τοῦ κόσμου, τὰ χρωματίζουν και τὰ μεταμορφώνουν. Ἡ δύναμη τῶν κυμάτων του εἶναι δυνατώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη δύναμη και ἀπὸ κάθε τοῦ κόσμου πρᾶμα.

Και αὐτὸς πού περνᾶει μέσα στὴ ζωῆ, αὐτὸς ξεπερνᾶ τὰ πράματα, τὰ ξεσκολίζει και δὲν ξαναγυρίζει πίσω, ξεπερνᾶ τοὺς θεοὺς και τοὺς ἀνθρώπους, τὸν ἔρωτα, τὴ ματαιότητα τῶν πάντων, τὴν ἀμφιβολία και τὴν πίστη, τὴ δόξα, τὴν ἀλήθεια και τὴν ψευτιά, τὴν κακία και τὴν καλοσύνη, τὴ λύπη και τὴ χαρὰ, τὴν ἀκαματοσύνη και τὴ δουλειά, τὴν πράξη και τὴ σκέψη, και πάλι μένει δλόκληρος, αὐτὸς, μ' ἕλας τῆς ἱκανότητος, χωρὶς τίποτε νὰ θέλει και πάρα πολὺ. Τὶ ἀνάγκη νὰ θέλει τίποτε, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι κάτι; Τὶ νὰ θέλει ξεχωριστὰ πού τὰ θέλει ἕλα; Δὲν ἀγαπᾶ τὸν κόσμον, δὲν εἶναι τάχα ἕλα δικὰ του;

Ἡ ζωῆ δὲν τοῦ εἶναι βάρος και δὲν τὴν ὑποφέρει στωικά. Δὲ δέχεται μονάχα ἀντρειωμένα τὴν πίεση τῶν πραγμάτων και τῶν ἀνθρώπων, παρὰ και ἀγωνίζεται ἐπιθετικά γιατί πρέπει νὰ ξεδέψει τὰ πλοῦτη του, τὴ δύναμή του τὴν περισσευούμενη, τὴν ἀλογάριαστη.

Τίποτε δὲ διαλύνει μέσα του τὸν πόθο τῆς γνώσης και τῆς πάλης. Μπαίνοντας στὶς κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων ἀκονίζει τὸ μυαλό του και τὴ θέλησή του κάθε ὄρα, ἐνῶ ἂν ἔμενε πάντα στὸν πύργο του κλεισμένος ἢ στὴν ἐρημιὰ του, ἴσως και νὰ ἀποκοιμιούνταν σὲ κανένα νιρβανᾶ.

Στέκεται στὴ θέση του, ἴδιος καπετάνιος στὴ θέση πού βρήκε αὐτὸς μόνος του μὲ τὴν ἀντίληψή του τὴ διαπεραστική, χωρὶς ὑποταγὴ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ συστήματα πού γράφουν τὰ βιβλία τῶν ἀνθρώπων. Και τὰ βιβλία και τὰ γραψίματα και αὐτὰ τὰ ξεπέρασε και οὔτε τοῦ χρειάζονται: γιὰ νὰ νοιώσει τὸν κόσμον. Ἡ σκέψη του ἢ ἀληθινή εἶναι: κείνη, σ' ὅποιον κατασταλάζει τὴν κάθε φορὰ.

Βέβαια, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ χρόνος ἀπειρος, θὰ ξαναγίνονται πολλὰ πράματα, μὰ ἐπειδὴ και ὁ τόπος εἶναι ἀπειρος δὲ μένει καιμιὰ πιθανότητα γιὰ νὰ ξα-

να γίνουν ποτέ ἀπαράλλαχτα. Τὸ αἰώνιο διάβα γίνεται χωρὶς ξαναγυρισμοῦ· στὰ ἴδια καὶ στὰ ἴδια. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐξαιρετικοὶ ἄνθρωποι δὲν ξαναφανερώνονται οἱ ἴδιοι, δὲ γίνονται ἴσως πῶς ἐξαιρετικοὶ γιατί δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλπίζει τίποτε καλλίτερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μὰ γίνονται κάπως ἀλλοιωτικὰ ἐξαιρετικοί, χωρὶς νὰ καταστήσουν θεοί.

Ὁ ἕνας ἄνθρωπος δὲ γίνεται, μόνο πὸς ἀνοίγει καὶ ἀπλόνεται. Ὁ ἄνθρωπος ἔμως γίνεται, ἢ γενιὰ δηλαδὴ ἢ ἀνθρώπινη καὶ ἔχει ἕνα της ἄτομο. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ξετελειωμένος, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἐξαιρετικὸς εἶναι ἐλεύτερος νὰ φτειάσει ἔτι θέλει, μέσα στὸν κύκλο βέβαια τοῦ ἀνθρώπινου μορφοῦ, καὶ νὰ γερμίσει καὶ νὰ χαλάσει καὶ πάλι νὰ φτειάσει. Καὶ ἡ ἐλευτεριά του αὐτὴ τὸν ἐνθουσιάζει. Ἐχει στάδιο τίς γενεὲς τῶν ἀνθρώπων πὸς θὰ γεννηθοῦν στὴ γῆ ἐπάνω. Αὐτὴ τὴν αἰσθηση μπορεῖ νὰ τὴ μεταδώσει καὶ σ' ἄλλους, συναρπάζοντας καὶ μελλώντας τους μὲ κρασί, μὲ ἰδανικά, μὲ θρησκείες.

Ζεῖ βέβαια, μὰ ζεῖ αἰώνια, ἢ οὐσία του δὲν τοπικίζεται δὲν εἰδικεύεται, δὲν κλειέται μέσα στὰ σύνορα τοῦ καιροῦ του. Εἶναι καὶ ἄνθρωπος μὰ εἶναι καὶ αἰώνιος, καὶ ἂν ἐρωτεύει τούτῃ τὴ γυναῖκα ἢ ἐκρίνει, καὶ ἂν τούτῃ τὸ φαγὶ τῆς ἐποχῆς του φάγει καὶ ἂν νύνηται κατὰ τὴ μόδα τοῦ καιροῦ του, καὶ ἂν παίρνει κάποια θέση πὸς τοῦ χαρίζει ἢ κοινωνία ἔπου βρέθηκε, ἔλα αὐτὰ εἶναι ἀσήμαντα καὶ ἀδιάφορα καὶ περαστικά, γιατί αὐτοὶ εἶναι αἰώνιος, ἔλων τῶν τόπων καὶ ἔλων τῶν καιρῶν, ἔξω ἀπὸ τίς κοινωνίες, ὅσο καὶ ἂν αὐτὲς τὸν βλέπουν μέσα τους ἐπειδὴ τυχαίνει νὰ ἔχει μορφὴ ἀνθρώπινη καὶ ἔχει μορφὴ βράχου, νεροῦ, σκουληκιῦ, πύκου ἢ ἀνέμου. Καὶ ἔταν ἀνακατόνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ παίζει μαζί τους σὰ νὰ ἦταν ἄνθρωπος, ἀγκαλιάζει βέβαια μορφὲς ζωντανὲς μὰ περαστικὲς, πὸς θὰ μαρθοῦν καὶ θὰ πεθάνουν, ἐρωτεύεται γυναῖκες σύγχρονες, παίρνει καὶ ρουφᾷ τὴν πνοὴ τῶν ρόδων τοῦ καιροῦ του, καὶ τότε τὰ ἀνθρώπινα ὄντα τὸν παίρνουν γιὰ ἄνθρωπο καὶ τὸν ἔχουν γιὰ πρᾶμα διαδατάρικο καὶ πρόσκαιρο τὰν κι αὐτὰ τὰ ἴδια. Μὰ πόσο γελιοῦνται!

Ζεῖ πάντα μὲ τὸ ὄραμα τῆς αἰωνιότητος ἔπου οἱ ἄνθρωποι φαίνονται σὰ μύγες, οἱ πράξεις τους μυγχοχέσματα, οἱ κρίσεις τους μουρμουρητὰ μαύρων μυγῶν. Εἶναι καθαρὸς καὶ διάφανος. Περπατεῖ στὸ δρόμο πὸς ἢ μοῖρα του προόρισε. Βλέπει σὰ σὲ ζωγραφιὰ καὶ τὴ δική του τὴ ζωὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τίς ζωὲς ἀνθρώπων ἄλλων καιρῶν καὶ τὴν ἱστορία ὅλη τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν κοντὴ προοπτικὴ πὸς ἀνοίγει τόσο μεγάλον δριζόντα, οδύουν καὶ χάνονται οἱ φιλοκοπιὲς τῆς κα-

θημερινῆς τους ζωῆς καὶ ἀπομένουν μόνον ἐκεῖνα πὸς χαράζονται ἄθελα στὴν ψυχὴ του, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου πὸς αἰώνια θὰ μένουν ἀνάλλαχτα ὡς πὸς νὰ ψοφήσει τὸ ζῆλον «ἀνθρώπος»,

Μ' αὐτὸ τὸ ὄραμα στὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ζεῖ — δηλαδὴ ἐνεργεῖ καὶ στοχάζεται — σκληρὸς καὶ εὐαίσθητος, ψηλὸς καὶ ἐλεύτερος πάντα.

ΙΙΔΑΣ

ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ (*)

7

Ἐκεῖ ἔμαθα: Πρῶτα πὸς ὁ Νίκος δὲν παρουσιάστηκε στὴ δίκη του. Ἐπειτα πὸς ἀπὸ δοκίμασε νὰ πουλήσει τὰ καπνὰ καὶ δὲν τοῦ δίνανε τὴν τιμὴ πὸς γύρεβε, τάφησε στὸ μεσίτη καὶ τράδηξε σὲ διάφορες δόσεις ἀπάνω ἀπὸ χιλίες πεντακόσους δραχμῆς. Περισσότερες δὲν τοῦ ἔδωσε ὁ μεσίτης.

Δὲ συλλογιόμουνα τόσο τὸ Νίκο ὅσο τοὺς γερόντους ἐκεῖ πὸς μιὰ μέρα δλάκερη εἰστάξα νὰ τοὺς μὴνίσω αὐτὰ πὸς ἔμαθα. Ρώτησα τὸ μεσίτη τί μπορούσαν νὰ πιάσουν τὰ καπνὰ. Ἄλλες δύομισυ χιλιάδες τὸ πολὺ, μοῦ εἶπε, ἂν πασιώσω νὰ τὰ παζαρέψω μόνος μου. Ἀποφάσισα τέλος νὰ τὰ γράψω αὐτὰ στὸ θεῖο μου, ὅταν ἀξαφνα ἔλαβα γράμμα τοῦ Νίκου. Μοῦ γύρεβε πρῶτα νὰ τὸν συμπαθήσω γιὰ τὸν τρόπο πὸς μοῦ φέρθηκε τίς ὕστερὲς τίς μέρες. Μὰ ἄμα συλλογιστῶ, μοῦ ἔλεγε, πὸς τὰ ποιητικὰ ἔργα γεννιοῦνται μὲ πόνους σὰν τὰ παιδιὰ, καὶ πὸς ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς κατανατὰ νευρικός σὰν τὴ γυναῖκα, θὰ τὸν νιώσω καὶ δὲ θὰ θελήσω νὰ τὸν ἐκδικηθῶ, μὴ στρέγοντας στὴ χάρι, πὸς μοῦ γυρέβει ἀδερφικά. Ὅπως κάμω ἄς κάμω. Πρέπει νὰ τὸν σώσω τὴ φορὰ αὐτὴ καὶ νὰ μὴ φανερώσω στὸν πατέρα του πὸς τράδηξε τόσα χρήματα ἀπὸ τὸ μεσίτη. Τὸ λιγότερο τὰ μισὰ πρέπει νὰ σκεπαστοῦνε.

Ἐδειξα τὸ γράμμα στὸ μεσίτη, γυρέδοντας τὴ βοήθεια του. «Τὰ κατάλαβα», μοῦ εἶπε, «ἀπὸ τὸ γράμμα πὸς μοῦ ἔστειλε ὁ πατέρας σου. Μὰ μιὰ καὶ γινώριζα τὸ Νίκο, ἀνάβαλα νάπαντήσω. Βάλε λοιπὸν τὰ δυνατὰ σου νὰ πουλήσω τὰ καπνὰ περισσότερο.» Μὲ σύστησε στὸν ἕναν καὶ στὸν ἄλλον κι ἄρχισα νὰ τρέχω καὶ νὰ παζαρέψω, ἀπὸ ἔγραψα στὸ μεταξὺ τοῦ θεοῦ μου καὶ γύρεψα τὴ γνώμη του. Μὲ ἄφησε λεύτερο νὰ τὰ δώσω ὅσο μπορῶ καλύτερα. Μόνον νὰ μὴν τὰ φήσω καὶ νὰ φύγω μὲ παρακάλεσε. Πέρασανε τρεῖς βδομάδες γιὰ νὰ καταφέρω νὰ σκεπάζω τὰ μισὰ ἀπὸ ὅσα εἶχε πάρει ὁ Νίκος καὶ νὰ παραδώσω στὰ χέρια τῆς θεῆς μου, καθὼς μοῦ τὸ ἀπαίτησε ρητὰ, κοντὰ τρεῖς μετρητὲς χιλιάδες.

Ὡστόσο τὸ ἐμπορικὸ μου τὸ κατόρθωμα δὲν εἶτανε τόσο μεγάλο ὅσο τὸ φαντάστηκα. Οἱ τρεῖς χιλιάδες μὲλις φτάσανε νὰ πλερωθοῦν ἐκεῖνοι πὸς εἶχανε δώσει τοῦ θεοῦ μου τὰ καπνὰ τους. Ὅχι μόνο

(*) Κοίταξε ἀριθ. 442, 443, 444 καὶ 445.